

Zachowania kontrproduktywne w pracy

ŁUKASZ BAKA

Zachowania kontrproduktywne w pracy

Dlaczego pracownicy
szkodzą organizacji?

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2017

Seria: Monografie Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Społecznej

Recenzje:

prof. dr hab. *Augustyn Bańka*

dr hab. *Mariola Łaguna*, prof. KUL

Redaktor prowadząca:

Anna Raciborska

Redakcja:

Anna Kaniewska

Korekta:

Joanna Barska

Projekt okładki:

Katarzyna Juras

Na okładce wykorzystano zdjęcie

Fotolia / paketesama / 73240309

**Publikacja dofinansowana przez
Akademię Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej**

Copyright © 2017

by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ISBN 978-83-7383-894-9

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa
tel./fax 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Stanisław Beczek*)

Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii, Marki k. Warszawy

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	9

CZĘŚĆ I

Podstawy teoretyczne

ROZDZIAŁ 1

Zachowania kontrproduktywne w pracy – konceptualizacje, sposoby pomiaru, skala zjawiska	21
1.1. Próba zdefiniowania zachowań kontrproduktywnych w pracy	21
1.2. Zachowania kontrproduktywne w pracy z perspektywy teorii agresji	23
1.3. Cechy zachowań kontrproduktywnych w pracy	27
1.4. Sposoby pomiaru zachowań kontrproduktywnych w pracy	29
1.5. Wybrane narzędzia do pomiaru zachowań kontrproduktywnych w pracy	33
1.6. Skala zjawiska zachowań kontrproduktywnych w pracy w Polsce i na świecie	35

ROZDZIAŁ 2

Wybrane typologie zachowań kontrproduktywnych w pracy	38
2.1. Typologia Hollingera i Clarka	38
2.2. Typologia Robinson i Bennett	39
2.3. Typologia Gruys i Sacketta	41
2.4. Typologia Spectora i Fox	43

ROZDZIAŁ 3

Modele zachowań kontrproduktywnych w pracy	51
3.1. Model zachowań odwetowych Skarlickiego i Folgera	52
3.2. Model rewanzu Biesa i Trippa	55
3.3. Model moralnego zdystansowania Bandury	57
3.4. Model stresory–emocje Spectora i Fox	59

ROZDZIAŁ 4

Stresory w pracy jako źródło zachowań kontrproduktywnych	66
4.1. Pojęcie stresorów w pracy	66
4.2. Typologia stresorów w pracy	67
4.3. Stresory w pracy a zachowania kontrproduktywne	70

ROZDZIAŁ 5

Rola emocji w relacji: stresory w pracy – zachowania kontrproduktywne	85
5.1. Funkcje emocji pozytywnych i negatywnych	85
5.2. Wrogie i instrumentalne motywacje zachowań kontrproduktywnych w pracy	87
5.3. Style radzenia sobie ze stresem a zachowania kontrproduktywne	89
5.4. Pośrednicząca funkcja emocji – przegląd badań	91

ROZDZIAŁ 6

Rola wypalenia zawodowego w relacji: stresory w pracy – zachowania kontrproduktywne	95
6.1. Ewolucja podejścia do wypalenia zawodowego	95
6.2. Wybrane koncepcje wypalenia zawodowego	97
6.3. Pośrednicząca rola wypalenia zawodowego – przegląd badań	99

ROZDZIAŁ 7

Rola kontroli i wsparcia w pracy w relacji: stresory w pracy – zachowania kontrproduktywne	105
7.1. Pojęcie kontroli w pracy	106
7.2. Rodzaje kontroli w pracy	107
7.3. Kontrola w pracy a zachowania kontrproduktywne	108
7.4. Pojęcie i rodzaje wsparcia społecznego	110
7.5. Mechanizmy oddziaływania wsparcia społecznego – efekt główny, addytywny i buforowy	112
7.6. Wsparcie społeczne a zachowania kontrproduktywne	113
7.7. Wspierające przywództwo a zachowania kontrproduktywne	114
7.8. Model wymagania–kontrola–wsparcie	115

ROZDZIAŁ 8

Rola osobowości w relacji: stresory w pracy – zachowania kontrproduktywne	117
8.1. Wielka Piątka a zachowania kontrproduktywne w pracy	118
8.2. Style atrybucji a zachowania kontrproduktywne w pracy	121
8.3. Negatywna afektywność a zachowania kontrproduktywne w pracy	122
8.4. Gniew i lęk jako cechy a zachowania kontrproduktywne w pracy	123
8.5. Samokontrola a zachowania kontrproduktywne w pracy	125
8.6. Umiejscowienie źródła kontroli a zachowania kontrproduktywne w pracy	126
8.7. Cechy Ciemnej Triady a zachowania kontrproduktywne w pracy	127

CZĘŚĆ II

Badania własne

ROZDZIAŁ 9

Cel, uzasadnienie i plan badań własnych	139
9.1. Cel badań	139
9.2. Uzasadnienie problemów badawczych	140
9.3. Plan badań	144

ROZDZIAŁ 10

Bezpośredni i pośredniczony przez negatywne emocje efekt stresorów w pracy na ogólne zachowania kontrproduktywne (badanie 1)	147
10.1. Cel badań i hipotezy badawcze	147
10.2. Metoda	147
10.3. Wyniki badań	151
10.4. Dyskusja	155

ROZDZIAŁ 11

Bezpośredni i pośredniczony przez negatywne emocje efekt stresorów w pracy na cztery rodzaje zachowań kontrproduktywnych (badanie 2)	157
11.1. Cel badań i hipotezy badawcze	157
11.2. Metoda	157
11.3. Wyniki badań	160
11.4. Dyskusja	162

ROZDZIAŁ 12

Relacja: stresory w pracy – zachowania kontrproduktywne. Mediacyjne efekty negatywnych emocji i wypalenia zawodowego oraz moderacyjne efekty kontroli i wsparcia w pracy (badanie 3)	168
12.1. Cel badań i hipotezy badawcze	168
12.2. Metoda	170
12.3. Wyniki badań	174
12.4. Dyskusja	182

ROZDZIAŁ 13

Relacje: stresory w pracy – zachowania kontrproduktywne. Mediacyjne efekty wyczerpania i braku zaangażowania oraz moderacyjne efekty kontroli i wsparcia w pracy (badanie 4)	185
13.1. Cel badań i hipotezy badawcze	185
13.2. Metoda	187
13.3. Wyniki badań	191
13.4. Dyskusja	204

ROZDZIAŁ 14

Relacje: stresory w pracy – zachowania kontrproduktywne.

Moderujący efekt makiawelizmu (badanie 5)	207
14.1. Cel badań i hipotezy badawcze	207
14.2. Metoda	209
14.3. Wyniki badań	211
14.4. Dyskusja	214

ROZDZIAŁ 15

Relacje: stresory w pracy – zachowania kontrproduktywne.

Moderujący efekt Ciemnej Triady i kontroli w pracy (badanie 6)	219
15.1. Cel badań i hipotezy badawcze	219
15.2. Metoda	222
15.3. Wyniki badań	224
15.4. Dyskusja	235

ROZDZIAŁ 16

Ogólna dyskusja	239
16.1. Podsumowanie i dyskusja wyników	239
16.2. Ograniczenia badań własnych oraz kierunki dalszych badań	251
16.3. Implikacje praktyczne	255

Aneks	258

Bibliografia	264

Indeks nazwisk	292